

ikke længer vilde gjøre synderlig skade og faa de dyrkbare strækninger nøiere undersøkt*). For at nævne et tal, der selvfølgelig ikke gjør fordring paa nøiagtighet, vil jeg anslaa de omtalte strækninger til en størrelse af 3000 maal, saa det er store værdier, det her dreier sig om.

SÆNKINGS- OG UTTAPNINGSARBEIDER I RYFYLKE, SØNDHORDLAND OG HARDANGER

AV LANDBRUKSINGENIØRASSISTENT K. SOMMERSCHIELD

RYFYLKE

Sænkning av Vatsvandet.

MUNDINGEN av Vatsvandet ligger ca. 3 km. ovenfor *Ohmsosen*, der ligger ved Vatsfjorden, en af Buknfjordens talrike forgreninger. Vandet er 6 km. langt og temmelig smalt. Der paatænkes en sænkning av 1,3 m. av dette vand for at faa tilgodegjort de sumpige landstrækninger, som ligger omkring samme, i nordre ende paa gaardene Sjurseike, Alvseike, Landa og Spartveit, omtrent midt paa vandet paa gaarden Sørhus og i søndre ende paa Vatne og Kaarhus. Tilsammen vil der kunne tørlægges omkring 250 maal jord omtrent udelukkende myr og ekstra god til dyrkning. Det er ren græsmyr, fordetmeste blandet med ler eller sand, eller det er grund myr paa ler- og sandblandet undergrund.

Nede ved Ohmsosen ligger imidlertid en uldvarefabrik, som faar sit driftsvand fra en foss i elven litt nedenfor Vatsvandet, og fabrikkens eiere betragter det som stridende mot sine interesser, at vandet saadan uten videre blir sænket. Vistnok skal sænkningen foregaa ovenfor fossen, saa dens faldhøide ikke formindskes, og fabrikken har heller ingen opdæmningsret i vandet; men man mener, at naar vandet sænkes, saa vil dets naturlige magasineringssevne i nogen grad forringes, hvilket jo heller ikke helt kan nægtes, uagtet der er faa og forholdsvis smaa grunde partier, som vil bli helt tørlagte. For at forlike disse motstridende interesser vil der derfor bli foreslaat, at der i det nye, antagelig ca. 10 m. brede elveløp, som altsaa skal oparbeides til en dybde af omtrent 1,3 m. under vandstanden i vandet, skal graves en dypere rende paa 1 à 1,5 m. bredde og 0,6 m.—0,8 m. dybde, hvilken rende fabrikken for fremtiden skal faa ret til at opdæmme og derved faa raadighet over et ikke ubetydelig vandmagasin, som den kan bruke i perioder, naar der er vandmangel i elven. Paa den maate vil baade fabrikkens og grundeiernes interesser tilgodesees, og derfor har denne plan utsigt til at vinde tilslutning fra begge parter.

*) Det Norske Myrselskaps styre har optat spørsmålet til utredning. Red. aum.

Andre uttappingsarbeider i Ryfylke.

NOGLE faa km. østenfor Ohmsosen, imelløm gaardene *Koltveit* og *Eike* m. fl. ligger ogsaa et vand, som man tænker paa at faa sænket. Dette vand har sit avløp til *Ilsvaag* (dampskibsanløpssted ved Sandeidfjorden), og skjønt jordvindingen vistnok ikke her vil bli særlig stor, saa vil antagelig heller ikke omkostningerne bli større, end at de vil staa i et rimelig forhold til nytten. Projektet er imidlertid endnu ikke undersøkt.

I *Vikedal* ligger nogle store myrer paa vistnok flere hundrede maal, som strækker sig fra gaarden *Førland* og sydover forbi gaardene *Ekeland* og *Espevold*. Ved uttapping og opdyrkning av disse kunde der bli mange nye gaarder, som gaardene er i *Vikedal*, og eierne har allerede saa smaat begyndt at studere paa, om de skulde gi sig ikast med at faa uttappet og opdyrket disse store flater. Men forholdene er smaa, den økonomiske evne liten og maaske er heller ikke forstaaelsen av, hvad der kunde bringes ut av disse store strækninger, trængt helt ind i bevisstheterne, og der vil derfor vistnok endnu ikke bli gjort noget for at tilgodegjøre dem paa en tid.

Paa gaarden *Helgeland* i *Nerstrand* er der i sommer netop fuldført et arbeide med uttapping av en myr. Gaarden ligger 2 à 3 km. op fra *Yrkefjorden* med en forholdsvis god gaardsvei, som er oparbeidet privat. Selve den myr, som blev tørlagt ved uttappingen, var ikke mere end 30 maal; men medregnes de tilgrænsende myrer, som støter umiddelbart til, og som allerede i forveien hadde godt fald, saa blir vistnok den hele strækning, som danner en sammenhengende, jevn flate, henimot 100 maal stor. Alt dette bestaar av en særdeles god dyrkningsmyr, og naar det altsammen lægges under plojen, hvad dette lille uttappingsarbeide vil gi støtet til, saa vil denne gaard kunne bli en av de bedste og værdifuldeste i hele Ryfylke, da der tillike til samme hører en forholdsvis vidstrakt, meget pen og veksterlig skog.

Paa *Finno* er der paa gaarden *Hesbø* netop planlagt uttapping av to i nærheten av hinanden liggende myrstykker paa tilsammen noget over 100 maal jord. Disse myrer, som ogsaa er fortrinlige dyrkningsmyrer, har kun alt for længe ligget ubrukt, især i betragtning av, at eierne her sitter i forholdsvis gode økonomiske kaar. Men nu vil det dog ikke vare ret længe, inden de kommer under plojen.

I *Høle* paa gaardene *Gjesteland* og *Hommelund* holder man for tiden paa med et uttappingsarbeide, hvorved der tørlægges omtrent 100 maal jord. Den nederste del af feltet bestaar av myr, men længer oppe blir myren mere og mere sandblandet, indtil den gaar over i meget god sandblandet muldjord. Arbeidet nærmer sig nu sin fuldendelse, og den indvundne jord, der er fordelt paa mange eiere, vil utgjøre en meget kjærkommen forøkelse av indmarken, som man i denne grænd mere og mere lærer sig til at gjøre sig fuldt nyttig.

Paa *Rennesø* paa gaardene *Berge*, *Dalaker* og *Nordbø* er der for flere aar siden planlagt uttapping av en myr med tørlægning av ca.

150 maal jord. Man har nu iaar faat statsbidrag til arbeidet; men de interesserede grundeiere har endnu ikke foretat noget skridt for at faa arbeidet paabegyndt. Da myren er meget god, og arbeidet vil bli særdeles lønsomt, kan det dog vel ikke nu vare længer end til næste aar, inden man kommer sig til dermed.

Paa *Karmøen* skal der nu i høst igangsættes et større myrtapningsarbeide paa gaardene *Kvilhaug* og *Langaker* i Ferkinstad med tørlægning av ca. 170 maal jord. Paa gaarden *Norheim* i Torvestad litt søndenfor Haugesund er et lignende under arbeide med tørlægning av 70 maal, og baade paa *Karmøen* i Skjold og i Tysvær omgaaes man med Planer om at faa lignende arbeider utført, saaledes paa *Hausken* i Torvestad, paa *Vea* og *Hallingstad* i Aakre, *Lønning* og *Haaland* samt *Folkeid* i Tysvær o. fl. a., som der endnu ikke har været tid til at undersøke, ja endog fra øen *Utsire*, som ligger der langt vest i havet utenfor *Karmøen*, er der kommet anmodning om at faa hjelp til uttapping av vandsyk jord.

Dette tyder paa, at der i Ryfylke eller i hele den nordlige del av Stavanger amt er begyndt at vaagne en sterk interesse for en bedre nyttiggjørelse av jorden. Paa *Karmøen* og i Omegnen av Haugesund har man allerede i flere aar drevet sterkt paa med nydyrkning, og i den sidste tid er der her utført flere forholdsvis store uttappingsarbeider; men det ser da nu ut til, at man ogsaa i det egentlige Ryfylke skal komme efter. Forresten er det ikke let at faa leiet dueilige jordarbeidere i Ryfylke, ialfald til alt, som er utenfor det egentlige aanearbeide. Baade er det saa, at befolkningen der har liten øvelse og liten forstand paa jordarbeide, og dertil kommer, at de har liten lyst dertil, og jordarbeidet blir formelig betragtet som et arbeide av lavere rang, end det at drive med fiske og alt til sjønæringen hørende. Gaardbrukere derinde, som ivrer for at faa opdyrket sine gaarder, kan fortælle, at det er vanskelig at opdrive en leiekar, som f. eks. kan grave en ordentlig drænsgrøft, og naar de endelig for gode ord og ved tilbud om god betaling har faat leiet en mand, saa vil han maaske arbeide 3 eller høist 4 dage om uken for at skofte de resterende, og det enten han har noget særlig at bestille ellers eller ei. Forklaringen paa dette maa vistnok søkes deri, at folk her er mest fortrolig med sjølivet og alt jordarbeide falder dem uvant og tungt. Det mangen gang haarde slit paa sjøen falder mere i rykkevis med makelige dage indimellem, og naar folk tilvænnnes hermed, har de vel vanskeligere for at forsone sig med det jevne arbeide med jorden. Det er jo heller ikke rimelig, at en mand samtidig kan være baade flink jordarbeider og flink fisker eller sjønand, især da i vor tid med sin raske utvikling paa alle omraader. Dette, at folk har skullet forene begge dele, har sat jordbruket tilbake i Ryfylke; men efterhvert som man nu lægger sig mere efter opdyrkning av ny jord, saa vil vel ogsaa mangelen paa flinke jordarbeidere avhjelpes. Der er nok av god jord i Ryfylke, saa god, at man vistnok maa lete længe efter at finde den bedre paa Vestlandet,

men der ligger endnu en hel del av den ubrukt eller mindre godt brukt, især myr og vandsyk jord, saa der er meget at gjøre med dyrkning.

SØNDHORDLAND OG HARDANGER.

HER skal nu allerede i høst paabegyndes et arbeide med sækning av *Kirkevandet* i Tysnæs, hvorved der vil tørlægges ca. 100 maal jord paa gaardene Myklestad og To, tilhørende en 5—6 opsiddere. Den tørlagte jord er ogsaa her myr, som er særdeles velskikket til dyrkning. Om utførelsen av dette arbeide har der længe været strid, eftersom den fra vandet kommende elv ved utløpet av samme danner en foss, og herfra faar en del nedenfor liggende møller sit driftsvand. Der blir dog intet av det egentlige fald berøvet møllebrukene; men en dem tilhørende stem maa sløifes. Forat herved allikevel ingen skade skulde forvoldes, blev det foreslaat, at man i utløpet, hvor der er fjeld, først skulde sprænge et 7 m. bredt løp til en saadan dybde, at vandstanden i vandet blir sænket 1,2 m, Derpaa sprænges yderligere i dette løp en 1,2 m. og 0,9 m. dyp rende, i hvilken rende den nye stem anbringes, som skal erstatte den gamle. Ved vandets sækning 1,2 m. ned, blir vistnok dets areal formindsket; men da den nye stem til gjengjæld blir meget høiere end den gamle, saa vil man ved hjælp av den kunne holde indstemt et likesaa stort reservoir i vandet som før og vel saa det. Mølleieerne vilde dog ikke frivillig gaa ind paa dette forslag, eller ialfald forlangte de en forholdsvis stor godtgjørelse i penger, og der blev derfor søkt om kongelig resolution til at utføre arbeidet saaledes som her nævnt. Denne har man nu faat, og i anledning det av mølleieerne fremholdte krav er der netop avholdt skjøn paa almindelig maate; men resultatet blev, at grundeierne ingen erstatning tilkjendtes.

Paa *Sydnæs* i *Fjelberg* skal der nu i høst paabegyndes et myruttapningsarbeide med tørlægning av vel 100 maal god dyrkningsmyr. Dette felt tilhører kun en mand, og vistnok er myren forholdsvis billig at opdyrke; men det blir dog et noget drøit arbeide for en enkelt mand at gi sig ikast med.

I *Helgelandsdalen* i Os skal der snart paabegyndes sækning av Heglandsvand og Eidsvand, der ligger en 7 à 8 km. fra Osøren. Ved dette arbeide vil tørlægges ca. 32 maal jord, fordelt paa flere hænder, hvad der vil komme godt med i denne bygd, hvor der er forholdsvis litet av dyrkbar jord.

I *Strandebarm* i *Hardanger* arbeides der med sækning av et tjern paa gaarden Byrkjenæs, hvor der vil tørlægges omtrent 50 maal mest myr, der falder paa 2 mand. Desuten tænker man der paa at faa utført et større elvesækkningsarbeide, hvorved der vil tørlægges flere hundrede maal god elvejord.

Foruten de her nævnte er der planlagt flere, som formodentlig snart vil komme til utførelse, saaledes: 2 i Vikebygd paa gaarden *Ulvebne* og paa *Trovaag* med tilsammen 120 maal, 2 i Sammanger,

nemlig paa gaarden *Børdal* med indvinding av 80 maal og paa *Nordbo* med 77 maal samt et i Tysnæs paa den gamle sorenskrivergaard *Hammerhaug* med tørlægning av 30 maal, og endelig skal nærmere omtales et større arbeide, nemlig:

Sænkning av Granvinvandet i Hardanger.

GRANVINVANDET ligger ved landeveien, som fører fra Voss til Eide. og dets søndre ende, hvorfra elven rinder ut, ligger 2 à 3 km, fra Eide. Elven er forholdsvis bred og vandrik. Vandet er omtrent 5 km. langt og temmelig dypt i det hele tat, dog med enkelte og ikke saa ubetydelige grunde partier. Det nye løp for elven, som antagelig maa faa en bredde av 17—18 m., tænkes sænket 2 m. under laveste vandstand, og gravningen i elven maa til den ende foretas paa en længde av mindst 600 m. Ved en saadan sænkning vil der indvindes henimot 200 maal av de omtalte grunde partier i vandet, hvorav den største del findes i vandets nordre ende mellem gaardene Næsheim og Sæim. Dernæst ligger en grunde helt skilt fra land utenfor gaarden Holven, og endelig nogle andre inde ved land ved Holven og Gravensgaardene samt endelig en nærmere vandets søndre ende. Desuten vil der paa Næsheim og Sæim i vandets nordre ende tørlægges omtrent 250 maal jord, som nu ligger utsat for flom og er meget vandsyk. Kun som en undtagelse finder man paa denne jord likesom et tilløp til myrdannelse i overflaten, og forresten bestaar den av fin lerslam, som man maa anta er avleiret av elven gjennem tiderne. Denne jord gir ved dyrkning overordentlig rike avlinger.

Naturligvis vil en sænkning av 2 m. av en saapas stor elv og paa en saavidt stor længde — som nævnt ca. 600 m. — ikke bli saa ganske billig; men jordpriserne er i denne bygd saa høie, da der er ren mangel paa velskikket dyrkningsjord, at de i dette foretagende interesserede grundeiere erklærte, at de fandt det rimelig at regne med en vinding av 100 kr. pr. maal over hodet paa den jord, som saaledes blir indvundet eller tørlagt, og hvorav altsaa henimot halvdelen eller 200 maal nu ligger under vand, og ved den planlagte sænkning ikke kommer til at ligge saa høit i forhold til vandet, at jo ikke flommen vil gaa over dem, naar vandet er stort. Paa de omtrent 450 maal, som det indvundne eller tørlagte land tilsammen vil utgjøre, regner man altsaa at faa en samlet vinding av kr. 45 000,00. Planen er endnu ikke utarbeidet saa langt, at noget omkostningsoverslag har kunnet opsettes; men antagelig vil vel ikke denne sum paa langt nær behøves.

Ogsaa i Søndhordland og Hardanger begynder man med meget større iver end nogensinde før at dyrke og nyttiggjøre sig jord, navnlig myr og vandsyk jord, der som regel er den billigste at opdyrke, og sænkings- og uttapningsarbeider blir ogsaa her mere og mere almindelige.

Stavanger i september 1908.